

Sheherazade, 1001 stories for adult learning Theoretische achtergrond voor de methodologie: samenvatting

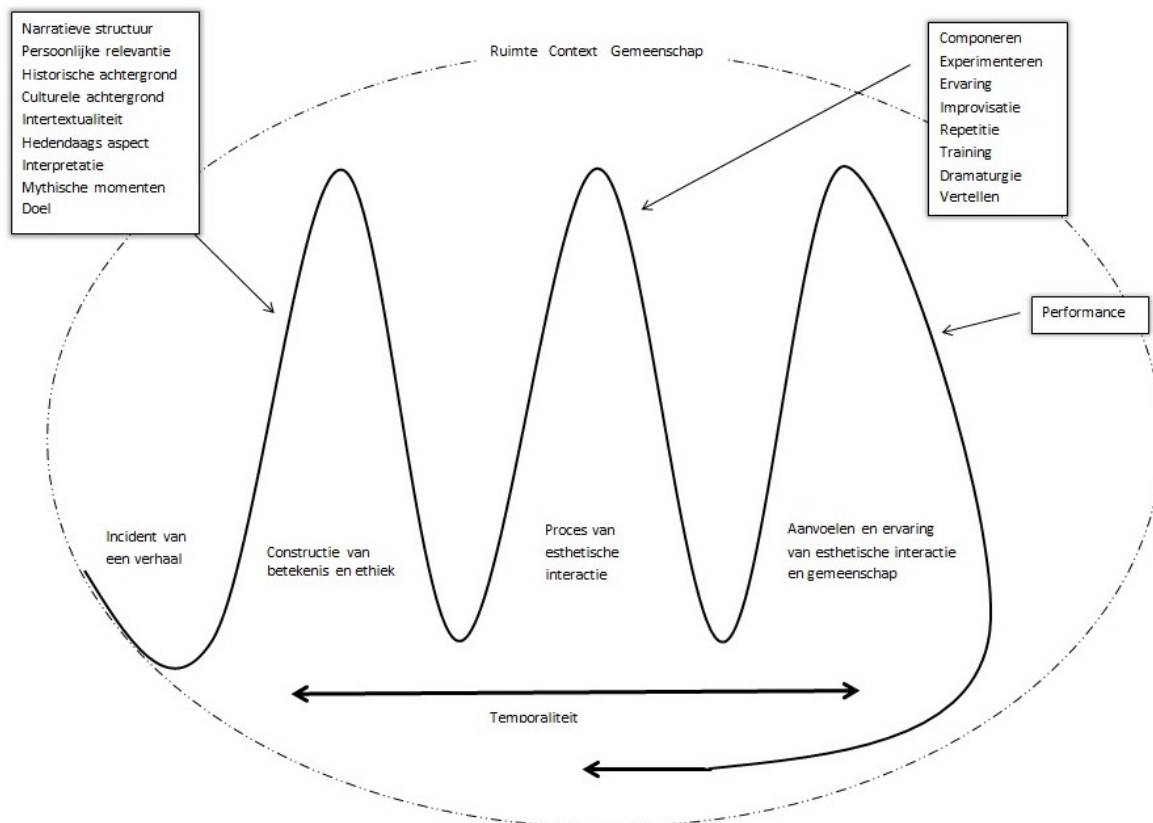
Deze tekst geeft een samenvatting van de methodologie voor het gebruik van storytelling als pedagogisch instrument in de volwasseneneducatie, die door Sheherazade werd ontwikkeld op basis van het onderzoek van een reeks teksten en werken en van de input van vertellers van over heel Europa.

Een eerste stap bestaat uit het definiëren van storytelling en de analyse van de soorten verhalen die in aanmerking komen voor mondelinge storytelling. Om een bruikbare methodologie te ontwikkelen, is het ook belangrijk te begrijpen hoe het leerproces verloopt bij volwassenen en op welke manier storytelling een antwoord kan bieden voor de unieke behoeften van volwassen lerenden.

In een volgend punt willen we aantonen welke competenties voor taalverwerving en inclusie kunnen aangeboden worden aan de lerenden door het gebruik van storytelling in de volwasseneneducatie. Als laatste destilleren we uit de analyse van de interviews een aantal gemeenschappelijke benaderingen, waarop we onze methodologie zullen baseren.

Een definitie van storytelling

Storytelling komt niet tot stand in een vacuüm. Om dit te illustreren, willen we hier een model voorstellen van de principes van storytelling, opgesteld door de Noorse verteller Heidi Dahlsveen.

Bovenstaande grafiek toont hoe het storytellingproces begint bij het "incident/plots opduiken van een verhaal." De eerste kennismaking van de verteller met het verhaal kan plaatsvinden via mondelinge of schriftelijke communicatie ("incident van het vertellen" of "incident van een geschreven tekst"). Verhalen kunnen ook voortvloeien uit incidenten die men ervaart of kunnen bestaan uit fictieve plots. Sommige vertellers gebruiken "spontane actie" en improviseren hun verhaal ter plekke.

Op welke wijze de storyteller een verhaal ook ontvangt, er zijn steeds een hele reeks factoren die de aflevering ervan beïnvloeden. Vooraleer een verhaal kan verteld worden, moet het gestructureerd worden in narratieven. De verhaalkeuze is persoonlijk en kan gebaseerd zijn op de persoonlijke relevantie van een bepaald verhaal voor de verteller. De historische en culturele achtergrond van de verteller, het publiek en het verhaal zelf zijn ook belangrijke elementen.

“Intertextualiteit” verwijst naar de wijze waarop een bepaald verhaal verbonden is met andere verhalen. Er kunnen bijvoorbeeld verschillende versies van eenzelfde verhaal bestaan in verschillende culturen. Welk verhaal ook verteld wordt, volksverhaal, mythe of een andere soort verhaal, er moet altijd een link zijn met het huidige moment, zodat het relevant is voor het publiek. Er zijn zelfs bepaalde begrippen afkomstig uit historische mythologische verhalen waarnaar vandaag nog steeds wordt verwezen: denken we bijvoorbeeld aan het “Oedipuscomplex”.

De aarding van een verhaal in het heden gebeurt deels via interpretatie, hetgeen een verteller intuïtief doet als hij een verhaal vertelt. De bedoeling achter het vertellen van een bepaald verhaal kan ook een invloed hebben op de manier waarop het wordt doorgegeven en geïnterpreteerd. We willen benadrukken dat storytelling zowel een creatieve als een uitvoerende kunstvorm is, en niet alleen het mondeling voordragen van een geschreven verhaal. Het gaat om een interactieve activiteit die moet onderscheiden worden van andere maatschappelijke activiteiten zoals sport of sociale evenementen. In de grafiek wordt dit geïllustreerd door het onderdeel “esthetische interactie”. Door het vertellen van een verhaal komen we terug bij de eerste stap van het storytellingsproces, het “incident van het verhaal”. Eens een verhaal verteld is, vraagt het om opnieuw verteld te worden of zet het aan tot de creatie van meer verhalen.

Soorten verhalen voor mondelinge storytelling

Vertellers putten verhalen uit verschillende genres. Een populair type storytelling is traditionele storytelling, waar men werkt met mythes, legendes, folklore, sprookjes, stedelijke en landelijke mythes, verhalen uit verschillende culturele achtergronden en zoveel meer. Volgens sommigen zijn deze verhalen fictief; anderen tonen een oprecht en vaak cultureel geloof in deze verhalen. Deze verhalen raken het publiek dikwijls diep vanbinnen, zoals ook muziek dat doet.

De definities die we hier geven zijn specifiek gericht op de context van het Sheherazade project. Eerder dan strikte definities te geven, willen we erop wijzen dat verschillende soorten verhalen en storytellingmethodes op allerlei verschillende wijzen kunnen aangewend worden in de volwasseneneducatie. Persoonlijke verhalen definiëren we als verhalen die eigen zijn aan een individu of verhalen die focussen op situaties of gebeurtenissen uit het leven van iemand. Dergelijke verhalen kunnen anekdotisch of autobiografisch zijn, of nog fictief, zoals traditionele verhalen. Hierbij moeten we opmerken dat persoonlijke verhalen niet noodzakelijk waargebeurd moeten zijn. Hoewel het vertellen van een waar gebeurd verhaal echt louterend kan zijn, is het belangrijk dat de verteller zich op zijn gemak voelt bij het vertellen van een persoonlijk verhaal.

Er bestaat een andere, meer gedurfde soort verhalen. Het wordt dikwijls geïmproviseerde storytelling genoemd of eenvoudigweg een verhaal dat ter plekke wordt verzonnen. Als de trainer voelt dat zijn/haar groep veel vertrouwen heeft en/of competent is, kan dit een zeer positieve invloed hebben op de verdere ontwikkeling van zelfvertrouwen en vaardigheden. Het is bovendien ook een zeer plezierige activiteit. Deze verhalen kunnen gebaseerd zijn op traditionele, fictieve of absurde verhalen. Deze manier van verhalen vertellen onthult vaak iets zeer diep en betekenisvol over de verteller, de groep of de context, op het moment van het vertellen.

Wat is traditionele storytelling?

Terwijl het Sheherazade project verschillende soorten verhalen omvat, zijn we specifiek geïnteresseerd in hoe deze verhalen worden verteld in het traditionele vertelproces. Als we het hebben over traditionele storytelling, betekent “traditioneel” niet noodzakelijk dat de vertelde verhalen traditioneel zijn, maar dat de handeling zelf traditioneel is.

In de curricula van het University College van de Universiteit voor Toegepaste Wetenschappen van Oslo en Akershus, waar storytellingcursussen worden aangeboden door het Departement Technologie, Kunst en Design, wordt traditionele storytelling als volgt omschreven:

“Traditionele storytelling is een kunst- en communicatievorm die interne beelden creëert in de verbeelding van de luisteraar, eerder dan zichtbare beelden te tonen of te dramatiseren. Traditionele storytelling vindt plaats als een open en directe communicatie in twee richtingen tussen de verteller en het publiek en het maakt interactie mogelijk tussen de aanwezigen.”

Deze definitie verwijst naar een welbepaalde traditie en sluit misschien een aantal traditionele storytellingsstijlen en technieken uit. Toch legt deze definitie de nadruk op een essentieel aspect van traditionele storytelling: de vaardigheid om beelden te creëren. Dit benadrukt de actieve rol van de luisteraar tijdens de vertelsessie.

In *The World of Storytelling* door Anne Pellowski, wordt traditionele storytelling als volgt omschreven:

“...De hele context van een moment waarop mondelinge overlevering van verhalen, in verzen en/of proza, wordt uitgevoerd of geleid door één persoon voor een live publiek; de vertelling kan worden gesproken, gescandeerd of gezongen, met of zonder muzikale, beeldende en/of andere begeleiding, en kan van orale, gedrukte of mechanisch opgenomen bronnen worden geleerd; een van haar doelstellingen moet vermaak of genot zijn en er moet een minimum aan spontaniteit aanwezig zijn in de performance.”¹

Deze definitie is allicht te breed: ze is evengoed van toepassing op monologen, op een leerkracht die in de klas communiceert enz. Bovendien wordt hier de mogelijkheid uitgesloten dat vertellers in groep kunnen optreden. Toch zeggen deze twee definities iets belangrijks over traditionele storytelling: de nadruk ligt op “inwendige beelden”, het speelt zich af in een “hier en nu” situatie, de dramatische externe “instrumenten” worden afgezwakt en improvisatie en spontaniteit zijn belangrijke onderdelen van de communicatie. De sociale context (waar het zich afspeelt), waarom het verteld wordt, de narratieve competentie en het publieke karakter zijn allemaal belangrijke elementen in het begrijpen van de traditionele vertelkunst. Brita Pollan benadrukt het belang van de sociale context in het boek *Samiske beretninger (Sami verhalen)*:

“Een mondelinge vertelling vereist – zoals elke andere communicatie – dat diegenen voor wie ze bedoeld is de nodige associaties maken. Een goed verteld verhaal vertelt alleen het strikt noodzakelijke, terwijl er wordt uitgeweid over spannende motieven die men graag telkens opnieuw hoort.”²

In een vertelsituatie wordt er verondersteld dat verteller en luisteraar een gemeenschappelijke taal hebben. Een kenmerk van een goed verhaal is dat de verteller de aandacht en interesse van de luisteraar blijft capteren. De taal is zowel verbaal als non-verbaal. Er zijn woorden, ritmes, pauzes, bewegingen, klanken en situationeel bewustzijn. De volledige storytelling woordenschat moet begrijpelijk zijn binnen een “eenheidscultuur”.

Tijdens het vertelproces gaat de luisteraar samen met de verteller creëren. Met andere woorden: het publiek is even actief als de verteller. Het is dus belangrijk dat er van bij de eerste ontmoeting, voor de vertelling, een soort “chemie” ontstaat. De verteller is hiervoor verantwoordelijk. Een eerste vereiste is dat de verteller zijn publiek kent. Hij/zij moet zich ook aanpassen aan de ruimte. Hoe ziet de ruimte eruit? Hoe is ze opgesteld? Het is belangrijk om de plaats van het publiek in die ruimte in acht te nemen. De verteller moet zelf de gemeenschap creëren die nodig is voor het vertellen. Verankerd in deze gemeenschap, omvat een verhaal veel meer dan men denkt. Uiteindelijk is een gemeenschappelijk begrip van de maatschappelijke context noodzakelijk voor het vertelproces.

¹ Pellowski, A. *The World of Storytelling*. Hw Wilson Company, 1990.

² Pollan, B. *Samiske beretninger*. Aschehoug, 1997.

In het kort kunnen we stellen dat traditionele storytelling de volgende elementen omvat: een verhaal (met een aantal componenten), een verteller en een luisteraar. Deze elementen zijn tegelijkertijd aanwezig; zij vormen de sociale context en worden erdoor beïnvloed. Deze situatie vereist spontaniteit als een belangrijk onderdeel.

De traditionele storytelling van vandaag kan op een algemene manier onderverdeeld worden in de volgende categorieën:

- Traditionele storytelling als uitvoerende kunst: het storytelling concept is hier gericht op een uitvoering op een podium bv. de verteller werkt bewust met "theatraliteit" (niet te verwarren met theatraal), d.w.z. een sterke focus op het gebruik van ruimte, dramaturgie, lichaamstaal enz. Het doel is de luisteraars een goede esthetische, reflectieve en ontspannende ervaring te bezorgen. Er zijn slechts weinig vertellers die alleen maar "optreden" als storytellers.
- Corporate storytelling: hier wordt storytelling gebruikt in verschillende soorten organisaties. Storytelling kan bv. aangewend worden om de communicatie te verbeteren binnen een bedrijf, om een bericht te verscherpen, een gemeenschap te creëren, voor branding enz.
- Helende/therapeutische storytelling: dit is een vrij populaire en grote categorie in Europa. De belangrijkste focus is het gebruik van sprookjes en van mythe-archetypen om te helpen bij verschillende helende en/of therapeutische processen.
- Traditionele storytelling als pedagogisch instrument: hier wordt traditionele storytelling gebruikt in formele en non-formele educatie voor kinderen, jongeren en volwassenen. Het Sheherazade project bevindt zich binnen deze categorie en voortaan zullen we ons vooral hierop concentreren.

Deze categorieën vloeien vaak in elkaar over en professionele storytellers zijn dikwijls actief in meerdere of zelfs in alle categorieën.

Theorie over het leerproces bij volwassenen

Sinds de publicatie in 1973 van Malcolm Knowles' boek, *The Adult Learner: A Neglected Species*³, heeft de theorie over het leerproces bij volwassenen bijgedragen tot een toenemend debat over welke strategieën men best kan aanwenden als men met volwassenen werkt. Het boek heeft vier uitgangspunten. Eerst stelt Knowles dat volwassen cursisten bij het leren opteren voor zelfsturing. Vervolgens beweert hij dat ervaringsgerichte technieken nuttiger zijn voor volwassenen dan passief luisteren. Knowles vindt ook dat volwassenen specifieke leerbehoeften hebben die voortvloeien uit bepaalde levensgebeurtenissen (verhuis, nieuwe baan, huwelijk, enz.). Ten slotte stelt hij dat volwassenen "competentiegerichte" leerlingen zijn. Met andere woorden, volwassenen willen wat ze leren onmiddellijk toepassen, of het nu om een nieuwe vaardigheid gaat of om kennis.

Zoals Knowles, spitsen Ron en Susan Zemke⁴ in hun artikel "Adult Learning: What We Know for Sure," zich toe op het probleem van de behoeften van de volwasseneneducatie. Zij stellen hun onderzoek voor als het resultaat van een samenvatting van het wetenschappelijk onderzoek over dat onderwerp sinds 1970. Zij beweren dat het leren voor volwassenen probleemgericht is. Zo kunnen ze omgaan met veranderingen in het leven of met moeilijke gebeurtenissen. In verband met de ideale setting voor de beste leersfeer benadrukken ze het belang van een veilige en comfortabele omgeving en moedigen ze de opleiders van volwassenen aan rekening te houden met het ego van de volwassenen in de klas. Ze zeggen ook nog dat een goede begeleider "begrijpt dat volwassenen echt iets te verliezen hebben in een klas. Telkens als ze gevraagd worden om een nieuw gedrag uit te testen in het bijzijn van hun medeleerlingen staat hun ego op het spel." (ibid.).

Storytelling als pedagogisch instrument

³ Knowles, M. S. *The adult learner: A neglected species*. Houston: Gulf Publishing Company, 1973. Revised Edition, 1990.

⁴ Zemke, R. & Zemke, S. *Adult Learning: What Do We Know For Sure?* Training. 32, 6, 31–40, 1995.

We hebben nu gezien met welke unieke leerbehoeften men moet rekening houden als men met volwassenen werkt. Interactie, onafhankelijkheid en ervaringsgericht leren zijn allemaal belangrijk voor volwassenen, terwijl vertrouwen noodzakelijk is om de ideale leeromgeving te kunnen verzekeren. We onderzochten ook hoe het storytellingsproces kan gestructureerd worden.

Hoe kunnen de twee werelden van de volwasseneneducatie en storytelling met elkaar verzoend worden? Wij stellen dat storytelling beantwoordt aan de unieke behoeften van lerende volwassenen door hun een flexibele en creatieve structuur aan te bieden die tot goede resultaten kan leiden in de trainingsruimte. We zijn het er mee eens, zoals Marsha Rossiter⁵ zegt, dat de narratieve benadering van storytelling gevolgen heeft voor zowel methode als inhoud. Uiteindelijk kan storytelling als pedagogisch instrument op verschillende niveaus nuttig zijn voor de volwassen lerende. Uit de analyse van de literatuur die het gebruik van storytelling beschrijft in verschillende contexten van de volwasseneneducatie, kunnen we concluderen dat storytelling als pedagogisch instrument de volgende effecten heeft:

- a) het helpt de lerenden het leerproces te conceptualiseren
- b) het versterkt de volwassen lerende
- c) het vergemakkelijkt communicatie
- d) het inspireert de persoonlijke ontwikkeling
- e) het engageert de volwassen lerende

Een nadere blik op elk van deze thema's zal aantonen waarom storytelling een ideaal hulpmiddel is voor cursussen ontwikkeld voor de volwassen lerende.

a) Storytelling helpt de lerenden het leerproces te conceptualiseren

M. Carolyn Clarke en Marsha Rossiter (ibid.), voorstanders van de theorie over het narratief leren, pleiten dat verhalen ideaal zijn om volwassenen te helpen bij het conceptualiseren van het leerproces. Op dezelfde manier suggereert Peg C. Neuhauser⁶ dat verhalen efficiënt zijn als leermiddel omdat ze "geloofwaardig, 'herinnerbaar' en ontspannend zijn". Via verhalen kunnen abstracte concepten of ideeën in een begrijpelijke alledaagse taal gecommuniceerd worden vanuit de invalshoek van de menselijke ervaring. Nanci M. Burke⁷ ontdekte in haar werk met risicovolle studenten dat "mondeling delen" haar studenten helpt hun levenservaringen te conceptualiseren. "Voor vele individuen," zegt ze, "leidt storytelling tot een groter inzicht in en een dieper begrip van de wereld om ons heen, een manier om te weten, een zoektocht naar betekenis en een manier om te bezinnen".

b) Storytelling versterkt de volwassen lerende

Een van de voordelen van de gedeelde ervaring die tot stand komt als men storytelling gebruikt als pedagogisch instrument, is dat dit klimaat van vertrouwen de lerenden helpt de waarde te (h)erkennen van hun eigen ervaringen en kennis. Zoals Burk het uitlegt, kunnen studenten door verhalen met elkaar te delen "zich bewust worden van de relevantie, de validiteit en de efficiëntie van hun cultureel erfgoed en van hun leervaardigheden, ongeacht de culturele verschillen". Omdat ze actief deelnemen aan het storytellingsproces hebben de studenten een "stem" in de leerervaring en kunnen ze zo uitgroeien tot meer betrokken en proactieve lerenden (ibid.). Als hun unieke vaardigheden en ervaringen waarde krijgen, zullen de lerenden voelen dat hun bijdragen in de klas op dezelfde wijze gerespecteerd worden.

c) Storytelling vergemakkelijkt de communicatie

---

⁵ Rossiter, M. *Narrative and stories in adult teaching and learning*. ERIC Clearinghouse on Adult Career and Vocational Education, Columbus, OH, 2002. (Eric Reproduction Document No. ED 473147).

⁶ Neuhauser, P C. *Corporate Legends and Lore: The Power of Storytelling as Management Tool*. New York: McGraw-Hill, 1993.

⁷ Burk, N. M. *Empowering at-risk students: Storytelling as a pedagogical tool*. Paper presented at the annual meeting of the National Communication Association, Seattle, WA., 2000.

Een eigenheid van storytelling is dat het een interactieve inspanning is. Terwijl het vertellen van een verhaal de leerlingen op het individuele niveau versterkt, bevordert het ook de communicatie binnen de groep. Zoals eerder vermeld, ontstaat er door deze interactie een soort vertrouwensgemeenschap, maar ook de cross-culturele uitwisseling wordt hierdoor gestimuleerd. Zoals Burk het opmerkt, geeft storytelling lerenden en opleiders: "de kans om een leeromgeving te cultiveren die openstaat voor multiculturele dialogen. Deze kunnen op hun beurt resulteren in een beter begrip van verschillende gewoonten, overtuigingen en standpunten."

Vanuit een strikt pedagogisch oogpunt, kan de uitwisseling die tot stand komt wanneer storytelling in de klas wordt gebruikt als leermiddel dienen. Cooper en Stewart⁸ stellen dat in een taakklas bijvoorbeeld modellering een van de manieren is waarop leraren de verwerving van taalvaardigheden beïnvloeden. Dit is het proces waarbij een instructeur demonstreert wat de leerlingen moeten doen (zelf eerst de correcte uitspraak geven van een woord bv.). Volgens Cooper en Stewart heeft modellering minder impact als er geen interactie is tussen leerling en leerkracht. Storytelling is dan voor de studenten een creatieve manier om aan dit proces deel te nemen.

d) Storytelling inspireert de persoonlijke ontwikkeling

Hoewel storytelling een interactieve ervaring is, kan het ook persoonlijke ontwikkeling en verandering in de hand werken. Susan E. Butcher stelt dat verhalen ertoe aanzetten om "buiten de lijnen" te denken. Dit kan de lerenden helpen dingen onder ogen te zien die ze vroeger misschien nooit in vraag hebben gesteld. Volgens Alterio⁹ is "storytelling een ideaal onderwijs- en leermiddel, omdat het de behoefte respecteert die leerlingen hebben om betekenis te geven aan ervaringen, met behulp van hun eigen cultureel gegenereerde zingevingsprocessen."

Het belang van "reflectieve dialoog" is een ander terugkerend thema in de theorie over het leerproces bij volwassenen. Volgens William Isaacs, auteur van *Dialogue and the Art of Thinking Together*¹⁰, is reflectieve dialoog een proces waarin "een persoon bereid is om na te denken over de regels die aan de basis liggen van wat hij of zij doet en over de redenering achter gedachten en actie en zo een duidelijker zicht krijgt op wat hem/haar als vanzelfsprekend werd voorgesteld." Storytelling kan deze reflectieve dialoog vergemakkelijken. Zoals McDury en Alterio¹¹ het verwoorden, "Onze capaciteit om onszelf te uiten via verhalende vormen, stelt ons niet alleen in staat om bijzondere gebeurtenissen opnieuw vorm te geven, te herzien en te reconstrueren. Het laat ons ook toe te leren uit de bespreking van onze ervaringen met mensen die alternatieve zienswijzen kunnen uiten of fantasierijke mogelijkheden suggereren en stimulerende vragen stellen."

e) Storytelling engageert de lerenden

Omdat het om een actief proces gaat, reduceert storytelling de passiviteit van de lerenden. Vertrekkend vanuit zijn eigen onderwijservaring benadrukt Frances Miley¹² het vermogen van storytelling om "niet enthousiaste studenten" aan te moedigen om zich meer in te zetten en zelf de verantwoordelijkheid te dragen voor hun eigen leerproces. Dit is mogelijk omdat storytelling een vertrouwd referentiepunt biedt dat kan worden aangesproken bij het leren van een nieuw onderwerp, wat het vertrouwen bevordert bij de volwassenen. Eenvoudig geformuleerd, "geïnteresseerde studenten zijn betrokken studenten"

Na een jarenlange ervaring als leerkracht boekhouden kreeg Gary L. Kreps het steeds moeilijker om zijn leerlingen blijvend te motiveren. Hij ontdekte dat storytelling niet alleen nuttig was als leermiddel

⁸ Cooper, P. & Stewart, L. *Language skills in the classroom: What research says to the teacher*. Washington, DC: National Education Association, 1982.

⁹ Alterio, M. G. *Using Storytelling to Enhance Student Learning*. Higher Education Academy, 2002.

¹⁰ Isaacs, W. *Dialogue and the art of thinking together*. New York: Doubleday, 1999.

¹¹ McDury, J and Alterio, M. G. *Learning through Storytelling: using reflection and experience in higher education contexts*. Palmerston North: Dunmore Press, 2002.

¹² Miley, F. *The storytelling project: innovating to engage students in their learning*. Higher Education Research and Development, 28, No 4, August 2009, 357-369.

om het leerproces te vergemakkelijken, maar dat hij op die manier ook toegang vond tot zijn leerlingen:

“Verhalen personaliseren mijn lessen, moedigen een zekere vorm van camaraderie aan, helpen sleutelconcepten en theorieën te illustreren en maken de wisselwerking binnen de klas levendiger. Verhalen helpen bij het creëren van een persoonlijke band die de traditionele klassituatie overschrijdt. We maken allemaal deel uit van een zeer speciale vertelgemeenschap. We worden vrienden en vertrouwelingen, alsook gewaardeerde klasgenoten. Ik raad elke lesgever aan een manier uit te denken om verhalen in te lassen in zijn lessen, om deze te personaliseren, te verrijken en humaner te maken.”¹³

Storytelling zorgt er dus voor dat de volwassen lerenden zich tot hun trainer en tot elkaar verhouden als mensen en dat de typische leerkracht-leerling relatie wordt afgevlakt. Een ander voordeel is dat storytelling het menselijke element binnenbrengt in het leerproces en aantoont dat leren meer is dan het memoriseren van feiten, maar dat er soms ook een emotionele component aanwezig is. Zoals Maxine Alterio het uitdrukt, moedigt storytelling de studenten aan om “gevoel en gedachte te integreren, de subjectieve en objectieve manier waarop wij ons een oordeel vormen over onze wereld.”¹⁴

Volgens Alterio, kan een verhaal dat op een bedachtzame, reflectieve en geformaliseerde manier wordt gebruikt “samenwerking aanmoedigen, het kritisch denken van de studenten stimuleren, de complexiteit van situaties vastleggen, meerdere perspectieven onthullen, ervaring betekenis geven, zelfbeoordeling stimuleren, nieuwe kennis opbouwen.” (ibid.). Ten slotte argumenteert ze:

“Leren via storytelling betekent ernstig rekening houden met de menselijke nood om betekenis te halen uit ervaringen, deze betekenis aan anderen door te geven en doorheen dat proces, dingen te leren over onszelf en over de wereld waarin we verblijven. Betekenisvolle storytellingsprocessen en activiteiten integreren de mogelijkheid tot reflectieve dialoog, bevorderen samenwerkend streven, voeden de onderzoeksgeest en dragen bij aan de bouw van nieuwe kennis.” (ibid.).

Competenties voor taalverwerving en inclusie via storytelling

Via storytelling kunnen een groot aantal competenties ontwikkeld worden. Die competenties hebben te maken met mondelinge taal, geletterdheid en communicatie, maar ook met cultureel bewustzijn, identiteitsvorming en sociale vaardigheden. Er is heel wat onderzoek gebeurd over de rol van storytelling in competentieontwikkeling, maar dan voornamelijk met kinderen of jongeren als doelgroep. Voorbeelden van verslagen over dit soort onderzoek, door Will Coleman¹⁵ of Robin Mello¹⁶ circuleren op het web. Het Sheherazade-team focust op volwassenen. In elk pilootproject, georganiseerd door elke partner, kwam actieonderzoek aan bod om het leren te verbeteren en de resultaten beter te controleren. Het biedt ook een overzicht van de effecten en voordelen van storytelling in de volwasseneneducatie.

Mondelinge taal en geletterdheid: verbale vaardigheden verwerven

Taal ligt aan de basis van onze cultuur. Het is belangrijk dat we volwassenen en kansarme groepen rijke ervaringen aanbieden met woorden, geluiden, intonatie, ritme en met betekenisvorming door taalgebruik. Het vermogen om goed te spreken is belangrijk om succes te hebben in de maatschappij. Volwassenen zouden aangemoedigd moeten worden om deze vaardigheden te oefenen. Verhalen delen kan volwassenen helpen om te spreken, luisteren, lezen en schrijven.

¹³ Kreps, G. L. The power of story to personalize, enrich, and humanize communication education: My own story about having fun spinning tales, and illustrating key points in the classroom. Paper presented at the annual meeting of the National Communication Association, New York, NY., 1998.

¹⁴ Alterio, M. G. *Using Storytelling to Enhance Student Learning*. Higher Education Academy, 2002.

¹⁵ Coleman W. *Literacy through storytelling*, Cornwall Learning Forum, 2001.

¹⁶ Mello, R. *The Power of Storytelling*, 2001.

Vele opleiders en onderzoekers beweren dat storytelling bijdraagt tot de ontwikkeling van mondelinge taal en geletterdheid. Volgens Lucy Parker Watkins¹⁷ behoren tot deze vaardigheden: de ontwikkeling van het geheugen, observatievaardigheden, ontwikkeling van de woordenschat, sequencing, probleemoplossing, engagement in taalspelen en voorspellingen doen.

Naar verhalen luisteren is een sociale ervaring waarbij mondelinge verhalen worden ontwikkeld. Traditionele verhalen bieden meestal een uitgebreidere woordenschat en een complexere grammatica dan gewone conversatie. De NCTE¹⁸, in de Position Statement van hun Comité over Storytelling, beweert: "Door verhalen ontdekken luisteraars zowel gekende als nieuwe taalpatronen. Ze leren nieuwe woorden of nieuwe contexten voor woorden die ze al kennen".

Ruth Kirkpatrick¹⁹ zegt in "Stories Always" (2012) dat storytelling de luistervaardigheid bevordert. "Luisteraars zijn gemotiveerd om te horen wat er zal gebeuren... Door de alchimie van het vertellen, de relatie tussen verteller en luisteraar en deels door het verhaal zelf zijn ze aandachtig." Storytelling bevordert ook het spreken. "Dit is gedeeltelijk omdat de synergie van vertellen en luisteren al een 'conversatie' heeft gecreëerd, ook al lijkt het misschien eenrichtingsverkeer op het moment dat het verhaal verteld wordt." (ibid.)

De NCTE zegt ook dat: "Studenten die in hun geheugen zoeken naar details over een evenement wanneer ze het mondeling vertellen, zullen die details later makkelijker terugvinden bij het schrijven. Schrifttheoretici waarderen de repetitiefase, of het pre-schrijven, van de compositie. Zij die regelmatig verhalen horen, verwerven onbewust een zekere vertrouwdheid met verhaalpatronen en beginnen komende gebeurtenissen te voorspellen. Zowel beginnende als ervaren lezers doen beroep op hun begrip van patronen wanneer ze onbekende teksten moeten aanpakken. Ze herscheppen die patronen in zowel mondelinge als geschreven composities. Lerenden die regelmatig verhalen vertellen, worden zich bewust over hoe een publiek een vertelling beïnvloedt en ze dragen dat bewustzijn mee in hun schrijven."

Communicatievaardigheden

Volgens Sean Buvala's website²⁰ is storytelling de "moeder" van alle communicatievormen. Elke kunstvorm vertrouwt op verhalen om betekenis over te brengen. Hij noemt drie fundamentele redenen waarom storytelling presentatievaardigheden helpt te verbeteren:

1. Storytelling leert je 'ter plaatse' denken. Wanneer je een goede storyteller wil zijn, moet je leren om je energie en tempo aan de reactie van je publiek aan te passen.
2. Storytelling leert je spontaan zijn. Als storyteller leer je vertrouwen op je vermogen om een verhaal te "zien" wanneer het gebeurt.
3. Storytelling helpt je na te denken over de diepere betekenis van je inhoud. Wanneer je je persoonlijke en wereldverhalen aanpast aan je presentaties, begin je na te denken over de diepere betekenis van je communicatie.

Verbeelding, creativiteit en leren leren

"Storytelling gaat over verbeelding en het gebruik van taal en bewegingen om scènes in het hoofd van de luisteraar te herscheppen. Zowel een verhaal vertellen als naar een goed verteld verhaal luisteren, moedigt volwassenen aan om hun verbeelding te gebruiken."²¹ Luke E. Yackley²² verwoordt het goed:

¹⁷ Parker Watkins, L. *The Educational Benefits of the Art of Storytelling*, 2010.

¹⁸ National Council of Teachers of English on: <http://www.ncte.org/positions/statements/teachingstorytelling>

¹⁹ Kirkpatrick, R. *Stories Always*, 2012.

²⁰ Buvala, S. on www.seantells.com

²¹ Forest, H. on www.storyarts.org

²² Yackley, L. E. *Storytelling, a Key to Adult Learning*, 2007.

“Wanneer we een verhaal horen, creëren de hersenen de scene en het personage en spelen ze het na op het podium in onze hersenen. Iedere persoon bouwt uiteraard een ander podium en onze personages zullen er allicht anders uitzien, maar we bouwen het podium dat op een zeer persoonlijke manier betekenisvol en relevant is voor ons.” “De verbeelding ontwikkelen draagt bij tot zelfvertrouwen en persoonlijke motivering, het stelt volwassenen in staat om nieuwe en vernieuwende ideeën te bekijken. Via de verbintenis met een verbeelde wereld ontwikkelt de luisteraar cruciale vaardigheden met betrekking tot probleemoplossing en het inschatten van opties en gevolgen²³”

Cultureel bewustzijn en identiteit

De term identiteit wijst op iemands besef van wie hij/zij is en de zelfbeschrijvingen die een persoon belangrijk en waardevol vindt. De meeste mensen gebruiken een reeks verschillende identiteiten om zichzelf te beschrijven, met inbegrip van zowel sociale als persoonlijke identiteiten (Martyn Barrett e.a.). “Storytelling kan een interessant traject zijn om te ontdekken hoe we gekomen zijn tot wie we zijn als mensen, als families, en als subculturen binnen een bredere maatschappij²⁴. Verhalen zijn een venster op de cultuur waaruit ze afstammen en ook een spiegel van de mensheid. Storytelling biedt volwassenen een besef van geschiedenis, van gemeenschap, van generaties, van erfgoed.

Storytelling is een manier om de individuele en culturele identiteit uit te drukken, de luisteraar uit te nodigen om zich te identificeren met “de andere”. Iemand die zijn/haar verhaal vertelt en die gehoord wordt, komt tot het besef dat hij/zij deel uitmaakt van een groep. Gehoord worden en anderen horen, creëert banden van begrip en respect. “Zowel vertellers als luisteraars vinden een weerspiegeling van zichzelf in verhalen. Via de symbolentaal kunnen kinderen en volwassenen in een verhaal de angsten en het begrip spelen die niet zo gemakkelijk in het dagelijkse spreken worden uitgedrukt. Personages uit een verhaal stellen het slechtste en het beste uit de mensen voor. Door een verhaal mondeling te onderzoeken, onderzoeken we onszelf – of het nu gebracht wordt door oude mythen en volksverhalen, literaire kortverhalen, moderne prentenboeken of gedichten²⁵.” Door de verhalen groeien het begrip en de tolerantie voor verschillen.

Sociale vaardigheden

We kunnen weer Ruth Kirkpatrick (ibid.) citeren: “Een sterke verbinding met een verhaal helpt de ontwikkeling van empathie en emotionele geletterdheid. Wanneer iemands moeilijkheden worden beschreven in een verhaal, kan de luisteraar meevoelen en de resultaten zien van de handelingen van de hoofdrolspeler. Het proces verbetert zelfreflectie en zelfuitdrukking en biedt daarnaast ook potentiële rolmodellen.”

“Storytelling gebaseerd op traditionele volksverhalen is een zachte manier om jonge mensen te leiden naar constructieve persoonlijke waarden door fantasierijke situaties voor te stellen met daarin het resultaat van verstandige en onverstandige acties en beslissingen. Verbale bedrevenheid kan bijdragen tot het vermogen van een student om interpersoonlijke conflicten op een niet-gewelddadige manier op te lossen. Onderhandeling, discussie en tact zijn vreedstichtende vaardigheden.²⁶”

Storytelling als pedagogisch instrument: een methodologische aanpak

Zoals we het eerder zagen, bestaat er een sterke theoretische basis om het gebruik van storytelling als pedagogisch instrument te ondersteunen. Omdat storytelling echter efficiënt als een instrument kan worden ingezet, is er nood aan een concrete methodologie die aantoont hoe het in de klas kan worden gebruikt. In de interviews met verschillende professionele storytellers vielen ons een aantal trends op in hun methodologische benaderingen van storytelling in opleidingen voor volwassenen.

²³ Kirkpatrick, R. *Stories Always*, 2012.

²⁴ Forest, H. on www.storyarts.org

²⁵ National Council of Teachers of English on: <http://www.ncte.org/positions/statements/teachingstorytelling>

²⁶ Forest, H. on www.storyarts.org

Toen wij vertellers vroegen hoe zij verhalen gebruiken in een opleidingscontext, kwamen een aantal gemeenschappelijke elementen naar voor in hun methodologische aanpak van storytelling in de volwassenenopleiding.

Hieronder vindt u een methodische structuur gebaseerd op deze gemeenschappelijke thema's.

Vorbereiding / opwarming	Technische activiteiten	Workshop Vertellen	Performance (Optioneel)
De doelstellingen van de training vastleggen	Training rond fysieke beweging / gebaren / ademhaling	Activiteiten die bepaalde thema's aansnijden / die storytelling in het licht van de doelen plaatsen	De deelnemers vertellen hun verhaal op het podium Deze performance is zowel het middel als het resultaat van het leerproces
De sfeer van de training tot stand brengen	Woordspelen / werken aan welsprekendheid		
Vertrouwen scheppen tussen de deelnemers	Technieken om een verhaal te brengen en te onthouden	Praktijk waarbij de deelnemers elkaar hun eigen verhalen vertellen en naar de verhalen van anderen luisteren	
De deelnemers voorbereiden op creatief denken (meestal door te starten met een verhaal)	Nadruk op het belang van zowel praktische als technische activiteiten		

De geïnterviewde vertellers vermeldden ook specifieke praktische activiteiten die verwerkt werden in hoofdstuk 3 van het Sheherazade handboek.

Vorbereiding/opwarming

De meeste geïnterviewde storytellers zijn het ermee eens dat de voorbereidingsfase van vitaal belang is voor het succesvol gebruik van storytelling in de klas. Ze vinden het zeer belangrijk dat de deelnemers de kans krijgen om zich "op te warmen" vooraleer ze met verhalen gaan werken tijdens een training, vooral voor nieuwkomers in de wereld van het vertellen van en luisteren naar verhalen als volwassene. "Opwarmingsactiviteiten" moeten hen uiteraard voorbereiden op het komende werk, maar moeten er ook voor zorgen dat ze zich op hun gemak voelen en dat alle eventuele spanning en zenuwachtigheid verdwijnt.

Chlup en Collins concluderen dat "opwarming" zelden gebruikt wordt in de volwasseneneducatie en onderstrepen hoe belangrijk het is een groep op te warmen:

"Icebreakers moedigen eenieders medewerking aan en dragen bij tot de ontwikkeling van een soort connectie en een gedeelde focus. Re-energisers kunnen gebruikt worden als overgang of als een moment om 'de geest leeg te maken' en vitaliteit en enthousiasme aan te moedigen. Beide activiteiten leiden ook tot een vrije uitwisseling van informatie en een betere communicatie tussen de groepsleden. Ijsbrekers worden dikwijls gebruikt om de namen van leerlingen te leren, maar we hebben vastgesteld dat ze ook humor in de les introduceren, banden scheppen, een veilige leeromgeving bevorderen en algemeen bijdragen tot het leren van inhoud."²⁷

"Opwarming" zou dus niet moeten beperkt blijven tot het begin van een cursus of een schooljaar, maar zou op regelmatige basis moeten terugkeren, en zeker elke sessie of dag: "Re-energisers kunnen aan bod komen als de energie daalt en het enthousiasme van de klas vermindert, wanneer niet iedereen deelneemt of na een pauze om de groep opnieuw op eenzelfde lijn te brengen" (ibid.).

Uit onze interviews kwamen vier sleutel "warming-ups" naar voor:

- a) De doelstellingen van de training vastleggen

²⁷ Chlup, D., & Collins, T. *Breaking the ice: Using ice-breakers and re energizers with adult learners*. Adult Learning, 21(3/4), 34-39, 2010.

- b) De sfeer van de training scheppen
- c) Vertrouwen scheppen tussen de deelnemers
- d) De deelnemers voorbereiden op creatief denken (meestal door te starten met een verhaal)

a) Doelstellingen vastleggen

De geïnterviewde Ierse storytellers merkten op dat vooraleer storytelling in de klas kan gebruikt worden, de trainers vertrouwd moeten zijn met het vertellen van verhalen en genieten van wat ze vertellen. Zij vinden het nuttig dat de trainer de achtergrond kent van de deelnemers en in staat is verhalen te vinden die bij hen zullen nazinderen. Caroline Sire, een Franse verteller, zegt dat ze voor elke nieuwe training met volwassenen aan de individuele deelnemers vraagt wat zij verwachten van de opleiding en wat voor hen de vereisten zijn om zich tevreden te voelen. Aan de hand hiervan structureert zij dan de hele training. De Bulgaarse storyteller Leah Davcheva heeft een minder gestructureerde routine die per training verschilt, maar ze is steeds alert voor de gevoelige natuur van bepaalde verhalen verteld door de lerenden. Als het haar nodig lijkt, spreekt ze op voorhand met de deelnemers om te zien hoe ze zich voelen bij de thema's die waarschijnlijk aangesneden zullen worden tijdens de opleiding.

b) Sfeer tot stand brengen

Volgens Davcheva is sfeer scheppen een cruciale stap naar een succesvol gebruik van storytelling in de volwassenenopleiding. Zij stelt dat trainers de context van hun groepen goed moeten kennen (achtergronden, doelstellingen van de lerenden, enz.) en moeten begrijpen wat de vereisten zijn, vooraleer ze een verhaal kiezen of een verteller uitnodigen. Het is met andere woorden essentieel dat het verhaal wordt aangepast aan de groep. Zij drukt erop dat de bereidheid om zich kwetsbaar op te stellen in de groep een andere voorwaarde is. Authenticiteit is belangrijk om vertrouwen te scheppen. Er moet dus overeenkomst zijn tussen het verhaal dat je vertelt en je gedrag. Trainers moeten ook onthouden dat ze meer verhalen moeten voorzien dan ze zelf gaan vertellen. Openheid, respect en niet oordelen zijn ook belangrijk. Ten slotte voegt Davcheva eraan toe dat een trainer bij het ontwerp van een training voldoende tijd moet voorzien om verhalen te delen.

c) Vertrouwen scheppen

Opdat storytelling met succes kan ingezet worden in de volwasseneneducatie moeten de lerenden zich goed voelen bij het delen van hun verhaal met anderen. De Franse verteller Jacques Combes raadt aan de lerenden opnieuw te overtuigen van de waarde van wat ze te zeggen hebben. De trainers moeten hun deelnemers op hun gemak stellen en rekening houden met hun levenservaringen (een moeilijke migratie bijvoorbeeld). Combes vindt ook dat een goede groepsdynamiek belangrijk is voor het welslagen van een opleiding. In zijn actuele training met nieuwe migranten richt hij zich op het creëren van gezelligheid onder de studenten, zodat ze zich meer openstellen en vertrouwen hebben in elkaar. Hij doet dit door middel van oefeningen (fysiek, verbeelding, spreekvaardigheid, enz.) en door middel van gezamenlijke maaltijden waar alle leerlingen een traditioneel gerecht meebrengen uit hun land.

Tijdens zijn cursussen focust de Britse verteller David Heathfield, zoals Combes, op het creëren van een vertrouwensrelatie binnen de groep. Zijn strategie bestaat erin er zich van te verzekeren dat de lerenden dezelfde doelen voor ogen hebben als ze aan zijn training deelnemen. Hij zorgt er dus voor dat het doel, de structuur en de inhoud van de cursus zo duidelijk mogelijk geformuleerd zijn in de beschrijving die hij geeft. Voor de cursus en bij het begin ervan vraagt hij ook naar de verwachtingen en wensen van de deelnemers en leidt in de loop van het programma regelmatig groepsreflecties. Om een veilige omgeving te creëren voor de deelnemers stelt Heathfield duidelijke grenzen, zodat ze allemaal speels kunnen zijn, durven experimenteren en risico's nemen, terwijl ze zich ondersteund voelen door hem als trainer en door de andere deelnemers. Na afloop van de cursus stelt hij zich ter beschikking om de ervaringen en eventuele vragen van de leerlingen te bespreken.

Combes en Heathfield benadrukken niet als enigen het belang van vertrouwen als men storytelling wil gebruiken in de volwassenenopleiding. Eirwen Malin, een storyteller die in het Verenigd Koninkrijk verblijft, vindt het noodzakelijk dat er zeer snel een verstandhouding wordt opgebouwd tussen de

trainer en de deelnemers. Malin raadt een rustige en comfortabele omgeving aan en indien mogelijk een klein aantal studenten. Op dezelfde manier denkt Suse Weisse dat relaxatie de sleutel is voor het tot stand komen van een zekere groepsidentiteit. Zij vindt dat de lerenden de kans moeten krijgen om bij het begin van een training naar een verhaal te luisteren. Johan Einar Bjerkem echter bekijkt het onderwijs op een holistische manier. De Duitse verteller begint zijn lessen steeds met een verhaal, zodat de deelnemers een idee krijgen van wat ze gaan leren en van de context van de opleiding. Dit verhaal dient als decor voor de activiteiten die zullen volgen.

d) De deelnemers voorbereiden op creatief denken

Vorbereidingsactiviteiten kunnen o.a. bestaan uit fysieke beweging, spelvormen die het vertrouwen en de creativiteit bevorderen, naamspelletjes, stemopwarmingsactiviteiten en concentratieoefeningen. Een verhaal vertellen is ook een fantastische manier om een opleiding te starten, omdat de deelnemers gewoon kunnen luisteren en genieten. Nadien kunnen ze hun commentaar met elkaar delen en vertellen wat zij goed vonden aan het verhaal.

Tot de fysieke activiteiten hoort bv. het rondwandelen in de leerruimte. De trainer vraagt hun eerst te stappen alsof ze geleid worden door verschillende lichaamsdelen (neus, borst, heupen enz.). Dan moedigt de trainer hen aan om eenvoudige zinnestelsels met elkaar te delen, zoals "Wat doe je hier?" Ze moeten dezelfde zin op verschillende manieren leren uitspreken: door de tanden, met open mond enz. zodat dezelfde woorden een totaal andere betekenis krijgen.

Ten slotte is het wenselijk voor het begin van de opleiding de leerruimte aan te passen, om zo een juiste sfeer te creëren voor het delen van verhalen. De typische klasindeling met rijen naar voor gedraaide banken is niet echt bevorderlijk voor het delen van verhalen en het is dus beter de deelnemers in een cirkel te laten zitten en kaarsjes aan te steken, of eender welk ander ritueel om de sfeer te bepalen.

Technische activiteiten

Technische activiteiten vormen de essentie van het vertelproces. Via deze activiteiten kunnen studenten hun vertelvaardigheden verbeteren, terwijl ze ook werken aan vaardigheden die nauwer verwant zijn met de hoofddoelstellingen van de training. In een taal cursus bijvoorbeeld kunnen spreekoefeningen leiden tot een beter verhaal en ook de taalvaardigheid ten goede komen. Volgens onze vertellers zijn volgende soorten activiteiten belangrijk:

- training rond fysieke beweging/gebaren/ademhaling
- woordspelletjes / werken aan welsprekendheid
- technieken om een verhaal te vertellen en te onthouden
- nadruk op het belang van zowel praktische als technische activiteiten
- belang van dialoog

Een van de uitdagingen inherent aan storytelling is het proces waarbij men van de geschreven taal overgaat naar het mondeling overbrengen van ideeën. Caroline Sire benadrukt hoe belangrijk het is zo te werken met leerlingen dat zij uiteindelijk leren naar woorden luisteren, niet alleen voor hun betekenis, maar ook voor hun klank (ritme, woordkeuze, etc.).

Storyteller Fred Versonnen stelt dat het belangrijk is leerlingen vertrouwd te maken met het concept "natuurlijk vertellen". De trainer zou zijn leerlingen "de deur" moeten tonen die hun toegang geeft tot storytelling, door die deur op een kier te zetten, zodat ze zelf kunnen beslissen om er door te gaan, legt hij uit. Suse Weisse benadrukt dat er naast technische taal- en communicatievaardigheden ook emotionele vaardigheden zoals zelfvertrouwen en openheid kunnen worden ontwikkeld in een cursus met storytelling.

Volgens Diane Sophie Geerts, moet een workshop altijd een subtiele mengeling zijn van theorie en praktijk. Elke workshop moet gericht zijn op respect en integratie van elk individu. De mogelijkheden van alle deelnemers moeten gewaardeerd worden, zodat ze vrij en zonder angst de voorgestelde instrumenten kunnen gebruiken. Zoals Weisse, benadrukt ze zowel de technische als de emotionele

elementen van storytelling en vestigt ze de aandacht op het feit dat een training met storytelling de lerenden niet alleen de rijkdom van storytelling moet laten ontdekken, maar ook de meer technische aspecten van mondelinge expressie.

Het belang van dialoog wordt door een aantal vertellers benadrukt. Een gerelateerd thema in de theorie over het leerproces bij volwassenen is het idee dat "faciliteren" per definitie collaboratief moet zijn. Storyteller Margaret Wenzel integreert dit begrip in haar werk met volwassenen en benadrukt dat de leerlingen hun eigen expertise en ervaring meebrengen naar de cursus. "Ik ben de verteller en jullie zijn gidsen. Laten we elkaar in het midden ontmoeten," zegt ze. "Ze merken dat ze worden geapprecieerd voor wat ze al weten, en door deze opleiding, krijgen ze de kans om op hun werk te reflecteren." Deze gezamenlijke aanpak heeft resultaat opgeleverd voor Wenzel en haar studenten. "Ze gebruiken de theorie, die de conclusie vormt van ons gezamenlijk werk, in hun beroep en praktijk," legt ze uit.

Een aantal vertelactiviteiten zijn gericht op het verbeteren van technische vaardigheden. Een zeer nuttige vaardigheid is een verhaal leren onthouden door het te leren aan de hand van een eenvoudig "skelet" van de plot (beschrijving van context, conflict, oplossing enz.). Om meer uitgebreide storytellingvaardigheden te ontwikkelen, kunnen trainers het "geleid bezoek" gebruiken met hun lerenden. Bij deze activiteit moeten de leerlingen samen met een partner door de ruimte wandelen, nadat ze naar een verhaal hebben geluisterd. Een partner is gids en geeft een gedetailleerde beschrijving van wat hij/zij ziet, op basis van details uit het verhaal (het kasteel en zijn glanzende minaretten, het donkere bos, de grot van de kluzenaar enz.). De persoon die wordt geleid stelt vragen en wil altijd meer weten.

Andere activiteiten richten zich op het bevorderen van gesprekken. Games zoals "roddelen", "Interruptor" en "Gelukkig/helaas," hebben allemaal dit doel. Roddelen, bijvoorbeeld, is een humoristische oefening waar mensen in duo's zitten en ingaan op een verhaal waarnaar ze allemaal hebben geluisterd. Ze vullen de hiaten door roddelnieuwtjes (bv: "Heb je gehoord wat er onlangs met Sneeuwwitje is gebeurd? Ze is gaan samenwonen met die zeven vreemde mannen, blijkbaar zaten ze in de diamanthandel .. "). In de activiteit "Interruptor" heb je een hoofdverteller die een verhaal improviseert en een aantal onderbrekers die af en toe onderbreken met een woord dat niets met de context te maken heeft en dat in het verhaal moet worden opgenomen. "Gelukkig/helaas" is ook een groepsactiviteit. Een persoon begint een verhaal te improviseren en spreekt ongeveer een minuut. Hij beëindigt zijn deel van het verhaal met "gelukkig ..." of "helaas ..." en de volgende persoon neemt het verhaal over.

Workshop

Fred Versonnen stelt dat storytelling een essentieel onderdeel is van het leerproces. Hij koppelt de kenmerken van een goede verteller aan die van een goede opvoeder: je doelgroep kennen, interessant zijn, enz. Hij legt uit: "Wanneer ik cursussen geef in een opleiding voor leerkrachten, vraag ik altijd: 'Wie zijn de leraren die je je nog herinnert uit je jeugd? Twee categorieën leraren worden hier vernoemd: de zeer slechte en de heel goede. We zullen het niet hebben over de eerste categorie, maar over de tweede. Als ik vraag waarom ze denken dat deze docenten zo goed waren, halen ze twee redenen aan. De eerste reden is hun grote menselijkheid en de tweede reden is hun capaciteit om op een gepassioneerde manier les te geven, op een verhalende manier.'"

Zoals Versonnen zijn wij van mening dat storytelling kan deel uitmaken van praktisch om het even welk curriculum. Het workshop gedeelte van een volwassen opleiding met storytelling focust dus op de specifieke doelstelling van de cursus en hoe storytelling kan gebruikt worden om die doelstelling te bereiken. Enkele voorbeelden van onderwerpen die zich zeer goed lenen tot het gebruik van storytelling zijn taallessen en cursussen ter bevordering van de integratie van risicogroepen. Er zijn eindeloos veel mogelijkheden om storytelling in te voeren in de volwasseneneducatie.

Storyteller Aileen McBride geeft een voorbeeld hoe laaggeschoolde volwassenen bij het leren van een nieuwe taal voordeel kunnen halen uit storytelling. McBride gelooft dat zij via storytelling hun woordenschat kunnen uitbreiden en zich goed kunnen voelen in een taal nog voor ze een boek moeten open slaan. Zij legt uit dat storytelling een "zeer eerlijke en informele manier van lesgeven is,

waar je de boodschap ongemerkt kan laten binnenglippen zonder je cursisten te intimideren. Leerlingen die nerveus of bang zijn omwille van het formele aspect van het leren,” vervolgt McBride, “kunnen dat allemaal opzij schuiven terwijl het verhaal wordt verteld.” Erwen Malin beweert dat het verkennen van gelijkenissen en verschillen tussen verhalen van verschillende culturen een vertrekpunt kan zijn voor discussies en dus kan gebruikt worden als instrument om inclusie en interculturele dialoog te bevorderen.

Het inlassen van storytelling kan de leeractiviteiten opfleuren. Rien Van Meensel suggereert bijvoorbeeld dat storytelling kan gebruikt worden in een context van taalverwerving. “Als je verhalen gebruikt tijdens een taalopleiding, kan je uitdrukkingen inlassen zoals ‘ze is even mooi als...’, legt Van Meensel uit. “De leerlingen kunnen het verhaal navertellen vanuit een ander standpunt. De trainer kan een situatie creëren die bij de leerlingen interesse opwekt voor het verhaal, zodat ze hun woordenschat uitbreiden in de taal die ze studeren.”

Vertellen

Bij een opleiding die storytelling integreert hebben de lerenden in de etappe van het voorstellen de mogelijkheid om hun eigen verhalen aan elkaar te vertellen en te luisteren naar de verhalen van anderen. Het juiste verhaal kiezen is een zeer belangrijke stap. Versonnen zegt dat trainers die hun eigen verhalen vertellen drie dingen moeten leren: hoe je een verhaal vertelt in beelden, hoe je je passie kan delen en hoe je opwinding, suspense en spanning creëert als je een verhaal vertelt. Nick Bilbrough sluit zijn cursus meestal af met een voorstelling door de deelnemers van een verhaal waaraan ze de hele week hebben gewerkt.

Performance/optreden (optioneel)

Omdat vertellen voor een publiek voor sommigen intimiderend kan zijn, doet men er goed aan deze activiteit lang op voorhand voor te bereiden. De trainer kan de lerenden groepjes van drie laten vormen. Elk trio krijgt een ander kort verhaal te horen, moet het opsplitsen in begin, midden en einde en het dan navertellen aan de andere groepsleden. Hierna mengt de trainer de trio's zodat er in elke nieuwe groep drie verschillende verhalen zijn. Iedereen vertelt dan zijn verhaal aan de twee andere groepsleden. Uiteindelijk heeft dus iedereen een volledig verhaal verteld voor een publiek en drie nieuwe verhalen geleerd.

Doris Reininger suggereert als nuttige voorbereidende activiteit voor kleinere groepen dat de lerenden per twee aan dialogen werken, zodat ze meer vertrouwen krijgen vooraleer ze tot de monoloogfase moeten overgaan. Ze benadrukt hoe belangrijk het is de verteller voldoende tijd te geven om zijn verhaal te vertellen, ook al is het taalkundig niet perfect, en ook de andere deelnemers aan te zetten tot geduld.

Caroline Sire gebruikt het performance moment van haar opleidingen om zelfreflectie te stimuleren. Ze werkt graag met biografische verhalen die ze vanuit verschillende standpunten benadert. Ze voorziet geheugenactiviteiten waarin de lerenden de verhalen van anderen vertellen. Ze krijgen ook de kans om afstand te nemen van hun eigen ervaringen als ze hun verhalen met anderen delen.

Via een studie van de literatuur rond de behoeften van de volwasseneneducatie en een reflectie op de storytellingprincipes, hebben we een methodologie proberen te ontwikkelen voor het gebruik van storytelling als pedagogisch instrument. Dit onderzoekswerk naar het gebruik van storytelling in de klas heeft de multifunctionaliteit ervan benadrukt, alsook de kracht waarmee dit het leren, de waardering en de interculturele communicatie bij lerende volwassenen bevordert. We kunnen dus bevestigen dat storytelling een krachtig hulpmiddel is wanneer het wordt toegepast in de context van de volwasseneneducatie.

Voor verdere informatie en een online versie van het handboek:

www.sheherazade.eu

518365-LLP-1-2011-1-BE-GRUNDTVIG-GMP

REFERENTIES EN BRONNEN

Algemene bibliografie

- Alterio, M. G. *Using Storytelling to Enhance Student Learning*. Higher Education Academy, 2002
- Barrett, M. e.a. *Developing Intercultural competences through education*, Council of Europe DG 2, 2013
- Bateson, M. C. *Peripheral Visions: Learning Along the Way*. New York: Harper Collins Publishers, Inc., 1994
- Bruner, J. *Making stories*. Cambridge: Harvard University Press, 2004
- Burk, N. M. *Empowering at-risk students: Storytelling as a pedagogical tool*. Paper presented at the annual meeting of the National Communication Association, Seattle, WA., 2000
- Butcher, S. E. *Narrative as a teaching strategy*. *The Journal of Correctional Education*, 57, 195-208, 2006
- Chlup, D., & Collins, T. *Breaking the ice: Using ice-breakers and re energizers with adult learners*. *Adult Learning*, 21(3/4), 34-39, 2010
- Clarke, M. C. & Rossiter, M. *Narrative learning in adulthood*. *New Directions for Adult and Continuing Education*, 119, 61 – 92, 2008
- Coleman, W. *Literacy through storytelling*, Cornwall Learning Forum, 2001
- Cooper, P. & Stewart, L. *Language skills in the classroom: What research says to the teacher*. Washington, DC: National Education Association, 1982
- Cox, A. M. *The healing heart for communities: storytelling for strong and healthy communities*. New Society Publishers, 2003
- Hamilton, R. *The last storytellers Tales from the heart of Morocco*, s. 1 - 31. London: I.B. Tauris, 2011
- Horsdal, M. *Telling Lives Exploring Dimensions of Narratives*. London: Routledge, 2011
- Isaacs, W. *Dialogue and the art of thinking together*. New York: Doubleday, 1999
- Johnstone, K. *Impro: Improvisation and the Theatre*. Routledge, 1987
- Kirkpatrick, R. *Stories Always*. 2012
- Knowles, M. S. *The adult learner: A neglected species*. Houston: Gulf Publishing Company, 1973 Revised Edition, 1990
- Kreps, G. L. *The power of story to personalize, enrich, and humanize communication education: My own story about having fun spinning tales, and illustrating key points in the classroom*. Paper presented at the annual meeting of the National Communication Association, New York, NY., 1998
- Livo, N. J. and Reitz, S. A. *Storytelling, process & practice*. Colorado: Libraries Unlimited, 1993
- McDrury, J and Alterio, M. G. *Learning through Storytelling: using reflection and experience in higher education contexts*. Palmerston North: Dunmore Press, 2002
- Mello, R. *The Power of Storytelling*. 2001

- Miley, F. *The storytelling project: innovating to engage students in their learning*. Higher Education Research & Development 28(4), 357-369, 2009
- Myerhoff, B. *Stories as Equipment for Living: Last Talks and Tales of Barbara Myerhoff*. University of Michigan Press, 2007
- Neuhauser, P C. *Corporate Legends and Lore: The Power of Storytelling as Management Tool*. New York: McGraw-Hill, 1993
- Parker Watkins, L. *The Educational Benefits of the Art of Storytelling*. 2010
- Pellowski, A. *The World of Storytelling*. Hw Wilson Company, 1990
- Pfhal, N. L. & Wiessner, C.A. *Creating New Directions with Story: Narrating Life Experience as Story in Community Adult Education Contexts*, Adult Learning, v18 n3-4 p9-13 Sum-Fall 2007
- Pollan, B. *Samiske beretninger*. Aschehoug, 1997
- Read, M.M. *Traditional Storytelling Today An international Sourcebook*. Chicago: Fitzroy Dearborn Publishers, 1999
- Rodari, G. *The Grammar of Fantasy: An Introduction to the Art of Inventing Stories*. Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, 1996
- Rossiter, M. *Narrative and stories in adult teaching and learning*. ERIC Clearinghouse on Adult Career and Vocational Education, Columbus, OH, 2002
(Eric Reproduction Document No. ED 473147)
- Van Lakerveld, J & Gussen I e.a. *AQUEDUCT, Acquiring Key Competences through Heritage Education*. Alden Biesen, 2011
- Yackley, L. E. *Storytelling: A key to adult learning*. Dissertation Abstract International, 67(12), 4415A. (UMI No. 3247568), 2006
- Zemke, R. & Zemke, S. *Adult Learning: What Do We Know For Sure?* Training. 32, 6, 31–40, 1995
- Zipes, J. *Creative Storytelling: Building Community/Changing Lives*. New York: Routledge, 1995

Aanbevelingen van de vertellers

- Guérir par les contes*. Nouvelles clés n° 42
- Bettelheim, B. *Psychanalyse des contes de fées*. Paris : Editions, 1976
- Bjerkem, Johan. *Einar Forteljingas pedagogikk (The Pedagogy of Storytelling): folkedikting før og no.* - Oslo : Gyldendal akademisk, 2004
- Boal, A. *Theater of the Oppressed*, Pluto, London, 2nd Edition, 2000
- Boyer, Dennis. *Initiation et sagesse des contes de fées*. Paris : Albin Michel, 1988
- De Vos, G., Harris M. & Barker Lottridge, C. eds. *Telling Tales: Storytelling*
- De Vos, G. *Storytelling for Young Adults: A Guide to Tales for Teens* (2nd Edition ed). Westport, CT: Libraries Unlimited, 2003

- Duborgel, B. *Imaginaire et pédagogie*, Toulouse: Privat, 1992
- Freire, Paulo. *Pedagogy of the oppressed*. New York : Seabury Press, 1968
- Gargiulo, T.L. *Once upon a time*. San Francisco : Pfeiffer, 2007
- Gersie, A. & King, N. *Storymaking in Education and Therapy*. Kingsley, 1990
- Gersie, A. *Earthtales: Storytelling in Times of Change*. Green Print, 1992
- Gersie, A. *Storymaking in Bereavement. Dragons Fight in the Meadow*. London: Jessica Kingsley Publishers, 1991
- Heath, C. & Heath, D. *Made to stick*. New York, NY: Random House, 2007
- Holmer, M. *Professioneel vertellen*. Zoetermeer : Free Musketeers, 2009
- Jean, G. *Pour une pédagogie de l'imaginaire*. Belgique: Casterman, 1991
- Jean, G. *Le pouvoir des contes*, Paris, Casterman, 1990
- Lipman, D. *Improving Your Storytelling: Beyond Basics for All Who Tell Stories in Work or Play*. Little Rock, Arkansas, August House Publishers, 1999
- Loiseau, S. *Le pouvoir des contes*, PUF, 1992
- Mateo, P. *Le conteur et l'imaginaire*, Edisud, 2005
- McCourt, F. *Teacher man: A memoir*. New York: Scribner, 2005
- McDrury, J. & Alterio, M. *Learning through Storytelling in Higher Education*. 2003
- Morgan, J. & Rinvulcri, M. *Once Upon a Time: Using stories in the language classroom*. New York: Cambridge University Press, 1983
- Ok-Ryen Seung. *Psychopédagogie du conte*, Paris, Fleurus, 1971
- Sawyer, R. *The way of the storyteller*. London: The Bodley Head, 1962
- Spiro, J. *Storybuilding*. Oxford: Oxford University Press, 2007

Online bronnen

FEST: Federation for European Storytelling
www.fest-network.eu

Norwegian suggestopedy organization's webpage (www.norsksuggestopediforening.no)

Homepage of Georgi Lozanov (the founder of Suggestopedy):
<http://dr-lozanov.com/en/en1.htm>

Digital library of the Bibliothèque Nationale de France:
<http://gallica.bnf.fr/>

The internet archive:
<http://www.archive.org/details/texts>

518365-LLP-1-2011-1-BE-GRUNDTVIG-GMP

The Key Competences for Lifelong Learning:

http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/ll-learning/keycomp_en.pdf

National Council of Teachers of English:

<http://www.ncte.org/positions/statements/teachingstorytelling>

Heather Forest:

www.storyarts.org

Sean Buvala:

www.seantells.com